

Dijalozi s baštinom 2018 **Iskustva u zaštiti redovničke kulturne baštine**

Znanstveno-stručni skup

19. i 20. travnja 2018.
Filozofski fakultet u Rijeci

2018
EUROPSKA
GODINA KULTURNE
BAŠTINE
#EuropeForCulture

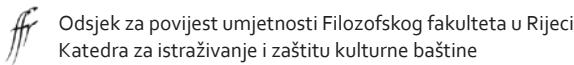
Znanstveno-stručni skup
Dijalozi s baštinom 2018

**Iskustva u zaštiti redovničke
kulturne baštine**

Sažetci izlaganja dostupni su na web stranici:
www.dijalozisbastinom.wix.com/dijalozi

ORGANIZIRA:

u suradnji s:

PROGRAMSKI ODBOR

izv. prof. dr. sc. Marijan Bradanović, Filozofski fakultet u Rijeci

prof. dr. sc. Zlatko Jurić, Filozofski fakultet u Zagrebu

prof. dr. sc. Matej Klemenčič, Filozofski fakultet u Ljubljani

prof. dr. sc. Nina Kudiš, Filozofski fakultet u Rijeci

izv. prof. dr. sc. Ivan Matejčić, u miru

izv. prof. dr. sc. Marko Špikić, Filozofski fakultet u Zagrebu

izv. prof. dr. sc. Ines Srdoč-Konestra, dekanica Filozofskog fakulteta u Rijeci

ORGANIZACIJSKI ODBOR

dr. sc. Marijan Bradanović

dr. sc. Marko Špikić

Mateja Jerman

Ivan Braut

VRIJEMETRAJANJA SKUPA

19. i 20. travnja 2018.

MJESTO ODRŽAVANJA SKUPA

Rijeka; Otok Krk - franjevački samostani Porat i Košljun

Fotografije na naslovnicu:

M. Maroević (uz dopuštenje J. Andrića), D. Krizmanić (KORi)

Organizaciju skupa financijski su pomogli:

Grad Rijeka, Ministarstvo kulture RH, Općina Malinska-Dubašnica, Općina Punat

knjiga sažetaka

Dijalozi s baštinom 2018
**Iskustva u zaštiti redovničke
kulturne baštine**

Rijeka, 2018.

Program skupa

---

19. 4.

9:00	OTVARANJE SKUPA i POZDRAVNE RIJEČI - predviđeno trajanje izlaganja je 20 minuta -
9:20	Daniel PATAFTA <i>Redovnička baština - povijesna pozadina i izazovi sutrašnjice</i>
9:45	Franko ČORIĆ <i>Novi život i nove namjene starih samostana na odabranim primjerima</i>
10:10	Željka PERKOVIĆ, Gabrijela BARIČIĆ <i>Baština franjevačkih zajednica u Slavoniji</i>
	rasprava i pauza
10:50	Dina KOPROLČEC <i>Iskustva zaštite knjižne građe u knjižnici Franjevačkog samostana sv. Križa u Osijeku i knjižnici Franjevačkog samostana sv. Antuna Padovanskog u Našicama</i>
11:15	Irena PAUK SILI, Andreja ŠIMIČIĆ <i>Franjevački samostanski sklop u osječkoj Tvrđi s osvrtom na polikromiranu plastiku sačuvanu u Muzeju Slavonije</i>
11:40	Tajana PLEŠE <i>Pavlinski samostan sv. Petra na Petrovoj Gori</i>
12:05	rasprava i pauza
12:15	PREDSTAVLJANJE NOVIH PUBLIKACIJA <ul style="list-style-type: none"> • <i>Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske</i>, br. 40/2016. • Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske:<ul style="list-style-type: none"> - Tajana Pleše, Petar Sekulić, Andrej Janeš, Hrvoje Kalafatić, Kristina Jelinčić Vučković, <i>Petrova gora – pavlinski samostan sv. Petra</i> • <i>Portal, Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda</i>, br. 8., 2017.
	pauza za ručak

<p>Katarina CVITANIĆ <i>Imotski franjevci i konzervatori - 10 godina suradnje</i></p> <p>Maja ZELIĆ <i>Arhitektonsko-konzervatorske intervencije na Franjevačkom samostanu u Imotskom</i></p> <p>FRANJEVAČKI SAMOSTAN NA TRSATU <i>Iva JAZBEC TOMAIĆ, Mateja JERMAN</i> <i>Problemi prezentacije liturgijskog ruha i posuđa u sakralnim riznicama</i></p> <p>GALERIJA GARBAS (Užarska 26) <i>Gordana JERABEK „Krajolik u fokusu“</i> <i>izložba fotografija</i></p>	15:00 15:25 16:30 20:00
	20. 4.
<p>PORAT, franjevački samostan i crkva svete Marije Magdalene <i>Marijan BRADANOVIĆ, Alan BRAUN, Lillian STOŠIĆ</i> <i>Pred izazovima obnove samostana sv. Marije Magdalene u Portu</i></p> <p><i>Zbirka arheoloških nalaza Cickini</i></p>	9:45
<p>Okrjepa</p>	11:00
<p>PUNAT, franjevački samostan i crkva Navještenja BDM na Košljunu <i>Ranko STARAC</i> <i>Muzejske zbirke franjevačkog samostana na otočiću Košljunu - povijesna slika i stanje nakon posljednjih muzeoloških zahvata</i></p>	13:30
<p>Zatvaranje skupa <i>Galerija Toš, Punat</i></p>	16:00

REDOVNIČKA BAŠTINA - POVIJESNA POZADINA I IZAZOVI SUTRAŠNJICE

Daniel Patafta | Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Od svog postanka na hrvatskim prostorima organiziraju se monaške i redovničke zajednice, kao poseban oblik posvećenog života u Crkvi. Iako se prve takve zajednice organiziraju još u vrijeme kasne antike, s dolaskom benediktinaca u 9. stoljeću započinje neprekiniti niz opstojanja redovništva na hrvatskim prostorima. Benediktinci, cisterciti, viteški redovi, prosjački redovi, isusovci, pavlini i druge povijesne redovničke zajednice koje su egzistirale određeno vrijeme ili s prekidom, a neke u stoljetnom kontinuitetu kao franjevci i dominikanci, ostavile su duboki trag u kulturi hrvatskog naroda. Najspecifičniji su u ovom pogledu svakako franjevci koji neprekinuto osam stoljeća egzistiraju na hrvatskim prostorima. Kontinentalna Hrvatska, Dalmacija i Istra, Bosna i Hercegovina, te Vojvodina, premrežene su franjevačkim samostanima. Franjevački samostani Istre, obalne Dalmacije i otoka te dubrovačkog primorja nastaju najčešće djelom u razdoblju od 13. do 15. stoljeća, malobrojniji samostani dalmatinskog zaleđa uglavnom su iz 18. stoljeća. Bosanskohercegovački samostani osnivani tijekom srednjega vijeka obnavljani su uglavnom u 19. i početkom 20. stoljeća.

Krapina, stalni
postav franjevačkog
samostana

Orebić, zbirka
franjevačkog
samostana Uznesenja
Marijina

Dok su samostani kontinentalne Hrvatske najvećim djelom izgrađeni u baroknom slogu, s dosta elemenata gotike iz ranijih razdoblja, tijekom kasnog 16., 17. i 18. stoljeća. Osobito je barokno razdoblje bilo vrijeme procvata franjevaštva na hrvatskim prostorima stoga su i samostani građeni kao velika kompleksna zdanja za veći broj redovnika. Osim toga u samostanima su se formirale i knjižnice, jer su u njima djelovala i učilišta, zatim umjetnička djela kojima su bile ukrašavane zajedničke prostorije i bogoslužni prostori. Nапосljetku tu je i veliki broj različitih predmeta za liturgijsku uporabu od tkanina do metala.

Kriza redovništva na zapadu Europe odražava se i na našim prostorima. Veliki samostani predviđeni za veći broj redovnika uglavnom sada broje tri do četiri. Mnogi prostori su prenamjenjeni za pastoralne ili kulturne sadržaje (uglavnom muzeji i galerije s izložbenim samostanskim inventarom). S druge strane samostani priobalne Hrvatske se ispraznjavaju i napuštaju. Neke su preuzele franjevci drugih hrvatskih provincija, neki su napušteni i predani biskupijama, a u drugima, uglavnom gradskim, boravi manji broj redovnika visoke životne dobi. Brojčano stanje se razlikuje od provincije do provincije, ali pitanje uređenja, rekonstrukcijskih i konzervatorskih zahvata, kao i prenamjena nekih samostana već su otvoreno pitanje s kojim će se morati suočiti franjevci svih hrvatskih provincija. Brojni pomaci napravljeni su u zadnjih dva desetljeća i mnogi od samostana zajedno s vrijednim inventarom su u suradnji s konzervatorima i restauratorima vrlo uspješno obnovljeni. No ostaje otvoreno pitanje prenamjene onih samostana gdje pastoralna djelatnost zamire.

Krapina, Rangerova
freska u obnovljenoj
blagovaonici
samostana

NOVI ŽIVOT I NOVE NAMJENE STARIH SAMOSTANA NA ODABRANIM PRIMJERIMA

Franko Ćorić | Filozofski fakultet u Zagrebu

Izlaganje se bavi s tri različita, ali ipak srodnih kulturnih konteksta. Naime, od prosvjetiteljstva 18. stoljeća niz događaja i osoba u Europi je pridonosio sve jačem procesu sekulariziranja društva.

U Habsburškoj je monarhiji Josip II. 1782. godine ukinuo sve samostane kontemplativnih redova te im zaplijenio imovinu. U vrijeme Napoleonskih ratova su mnoge crkve i samostani korišteni kao vojarne, skladišta i staje. Portugalski pandan Josipu II. bio je Pedro IV. koji je zastupajući liberalne ideje 1834. godine ukinuo samostane i redove. Kriza duhovnih zvanja u suvremenim društвima dodatno je desetkovala samostane.

Stanja pojedinačnih samostana danas su raznolika, no ovise o tome jesu li u funkciji i u kakvoj. Samostani koji još žive prilagodili su se novom dobu te su uz duhovne i duhovničke funkcije postali i središta

lokalnih gospodarskih i kulturnih aktivnosti. Neki od njih nude i rezidencije za umjetnike koji traže tišinu za rad, ali i primaju goste. Cistercitski samostan Heiligenkreuz i benediktinski u Melku i Admontu u Austriji primjeri su takvih samostana.

Napušteni samostani su često adaptirani u razne svrhe. Nekadašnji pavlinski samostan u Lepoglavi je 1854. godine postao zatvor. Samostan sv. Jakova u Dubrovniku primjer je samostana kojeg se već početkom 20. stoljeća namjeralo adaptirati u hotel ili muzej, a danas je sjedište znanstvene ustanove. Nekadašnji Isusovački kolegij na zagrebačkom Gornjem gradu postao je galerija. Nekadašnji cistercitski samostan u Alcobači u Portugalu ima status

Promidžbeni letak za
zbivanja u Došašću
u samostanu
Heiligenkreuz, Austria

Samostan sv. Jakova,
Dubrovnik

Restoran u klaustru,
Pousada Convento,
Évora, Portugal

nacionalnog spomenika, pa je njegova prezentacija danas uglavnom muzejska, dok su samostani u Evori, Beji i Amaresu adaptirani u turističke smještaje (pousadas) koji se na razne načine odnose prema kulturnom dobru koje ih je prihvatile.

BAŠTINA FRANJEVAČKIH ZAJEDNICA U SLAVONIJI

Željka Perković, Gabrijela Baričić |

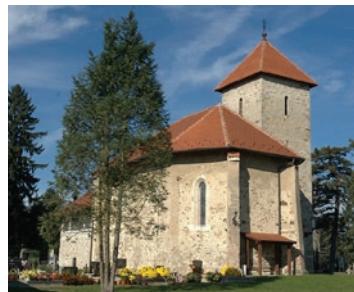
Ministarstvo kulture RH, Konzervatorski odjel u Slavonskom Brodu

Franjevačka redovnička zajednica prisutna je u slavonskom kraju od razvijenog srednjeg vijeka do prodora Osmanlija u prvoj polovici XVI. stoljeća. Nakon odlaska Osmanlija, tijekom XVIII. stoljeća postupno se obnavljaju i podižu zdanja Katoličke Crkve, prvenstveno franjevačke rezidencije i samostani Provincije Bosne Srebrenе, u prostoru raznolikih vjerskih identiteta. Bogatu redovničku baštinu u Slavoniji predstavljaju danas franjevački samostani i crkve u Cerniku i Slavonskom Brodu, koji su izrasli u istaknuta vjerska, kulturna i umjetnička središta, ali jednako tako i ugасli samostani u Slavonskom Kobašu i Staroj Gradiški.

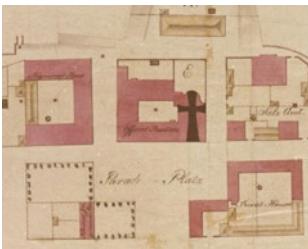
Zaštita kulturne baštine u nadležnosti KO u Slavonskom Brodu obuhvaća očuvanje, iskustva istraživanja, analizu i valorizaciju kao i prezentaciju kulturne baštine. Konzervatorski istražni i prezentacijski radovi su u tijeku na franjevačkim samostanima u Cerniku i Slavonskom Brodu i donose nova saznanja. Postoje teškoće u održavanju povijesnih zdanja građenih za nekad daleko brojnije redovničke zajednice. Obnova je višegodišnja i dijelom je usmjerena na prilagodbu današnjim potrebama tradicionalnih funkcija samostanskih cjelina. Ugasle, ukinute su kroz vrijeme promjenom zbira okolnosti, samostanske zajednice u Slavonskom Kobašu i Staroj Gradiški, ali dio je očuvan kao nepokretna i/ili pokretna baština.

(lijevo)
Franjevački samostan
i crkva u Slavonskom
Brodu

(desno)
Franjevački samostan
i crkva u Cerniku

Na polju pokretne kulturne baštine, samostani i crkve u Cerniku i Brodu, izvor su za sveobuhvatna povijesno-umjetnička istraživanja, postupke inventarizacije i prezentacije franjevačke tradicije sakupljanja i čuvanja inventara i zbirkki. Dojam raskošne gradnje u ovim samostanima upotpunjuje cjeloviti i skladni barokni inventar nastao oko sredine i u drugoj polovici XVIII. stoljeća zalaganjem franjevaca i putem donacija. U samostanima su smještene knjižnice i arhivi s vrijednim primjercima inkunabula i rijetkih knjiga iz XVI. stoljeća. U cerničkom samostanu smještene su Biblijsko-arheološka izložba i zbirka umjetnina, a brodski samostan posjeduje crkveno ruho, inventar i orgulje iznimne kulturno – povijesne i estetske vrijednosti. Njihova prezentacija trebala bi se otvoriti javnosti s naglaskom na povezivanje s obrazovnim sustavom, kreativnošću, zajednicom ... kako bi istinska baština izašla na vidjelo.

(gore)
Povijesna fotografija
samostana i crkve u
Staroj Gradiški

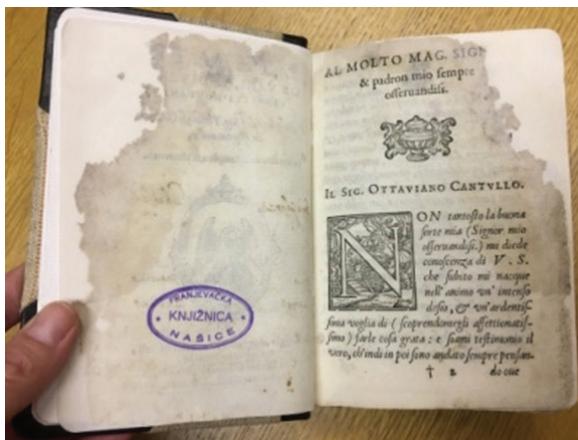
(sredina)
Povijesni plan
grada s prikazanim
samostanom u Staroj
Gradiški

(dolje)
Klaustar franjevačkog
samostana u Cerniku

ISKUSTVA ZAŠTITE KNJIŽNE GRAĐE U KNJIŽNICI FRANJEVAČKOG SAMOSTANA SV. KRIŽA U OSIJEKU I KNJIŽNICI FRANJEVAČKOG SAMOSTANA SV. ANTUNA PADOVANSKOG U NAŠICAMA

Dina Koprolčec | Ministarstvo kulture RH, Konzervatorski odjel u Osijeku

Franjevački
samostan sv. Antuna
Padovanskog
u Našicama,
Restaurirana knjiga

U Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske na Listi zaštićenih kulturnih dobara pod nadležnošću Konzervatorskog odjela u Osijeku od knjižne redovničke baštine od 2014. g. do 2017. g. zaštićena je Zbirka stranih rijetkih knjiga iz XVI. st. pod brojem Z-6996 (48 jedinica, 56 djela) u knjižnici Franjevačkog samostana sv. Križa u Osijeku i Zbirka stranih rijetkih knjiga XVI. st. pod brojem Z-6995 (94 jedinice, 79 naslova) te Zbirka inkunabula pod brojem Z-6389 (10 naslova) u knjižnici Franjevačkog samostana sv. Antuna Padovanskog u Našicama .

Tijekom studenog i prosinca 2015. g. i veljače te ožujka 2016. g. konzervatori-dokumentaristi iz Konzervatorskog odjela u Osijeku radili su inventarizaciju starih rijetkih knjiga u Franjevačkom samostanu sv. Križa u Osijeku koja je uz pomoć elaborata Zbirka strane rijetke knjige XVI. st. dipl. knjižničara Juraja Lokmera rezultirala zaštitom knjižne građe.

Inventarizaciju starih knjiga u Našicama radio je isključivo dipl. knjižničar Juraj Lokmer prema čijim smo elaboratima sastavili Rješenja o zaštiti knjižne građe. Podaci o zaštićenoj građi iz ovih franjevačkih samostana nalaze se i u skupnom katalogu CROLIST.

Zaštićena se knjižna građa u ovom trenutku u oba samostana čuva u adekvatnim i zaštićenim uvjetima, u za ovu namjenu posebno osiguranim sefovima koji se nalaze u prostorijama s optimalnom mikroklimom.

U ovom bih se radu osvrnula na dosadašnja iskustva u zaštiti knjižne građe, na restauraciju starih knjiga, kao i na probleme s kojima se susrećemo pri inventarizaciji navedene građe koja je vrijedan dio kulturne baštine.

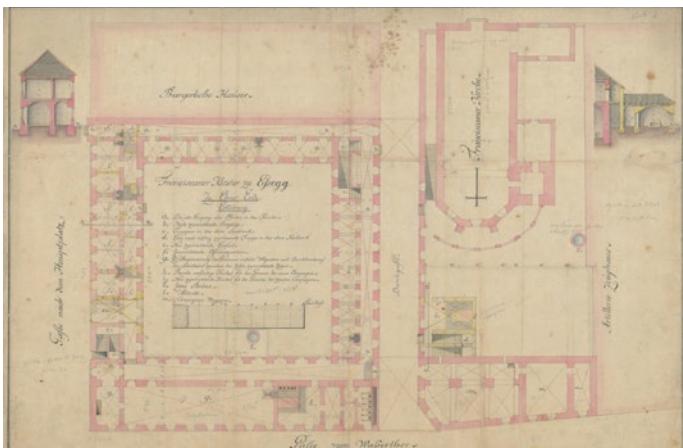
(gore)
Franjevački
samostan sv. Antuna
Padovanskog u
Našicama, Zbirka
inkunabula koja se
čuva u sefu

(dolje)
Franjevački
samostan sv. Antuna
Padovanskog u
Našicama, Zbirka
stranih rijetkih knjiga
XVI. st.

FRANJEVAČKI SAMOSTANSKI SKLOP U OSJEČKOJ TVRĐI S OSVRTOM NA POLIKROMIRANU PLASTIKU SAČUVANU U MUZEJU SLAVONIJE

Irena Pauk Sili | Hrvatski restauratorski zavod

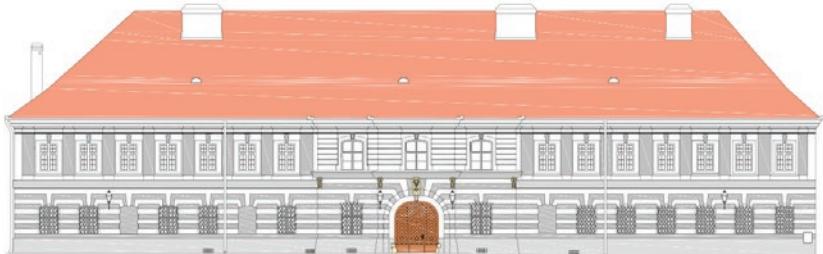
Andreja Šimičić | Muzej Slavonije

Tlocrt starog i novog franjevačkog samostana s crkvom sv. Križa

Franjevački samostanski sklop nalazi se u sjeveroistočnom dijelu osječke Tvrđe. Sastoji se od nekoliko graditeljskih cjelina smještenih u neposrednoj blizini, međusobno povezanih kasnijim građevinskim intervencijama i povijesnim kontinuitetom.

Franjevci u Osijek dolaze s austrijskom vojskom neposredno nakon odlaska Turaka iz grada. Odlukom cara Leopolda I. dobivaju zemljište za izgradnju prvog samostana, a kasnije i crkve sv. Križa. Izgradnja najstarijeg samostana uvjetovana je veličinom čestice i Klancem, javnim prolazom na kojem nije bila dopuštena gradnja. Povećanjem broja redovnika javlja se potreba za većim prostorom. Stoga, južno od Klanca franjevci na darovanom zemljištu starog Generalata grade novi samostan s klaustrom te ga visokim svodom povezuju sa starim samostanom, a kasnije i s korom crkve. Novi samostan potpuno je dovršen 1767., a već se 1786. g. odlukom cara Josipa II. preuređuje

u vojarnu dok franjevci sele u rezidenciju dokinutih isusovaca u sjeverozapadni dio Tvrđe. Višestoljetna težnja franjevaca za smještajem sjeverno od crkve okončana je 1938. g. kada su preseljeni u zgradu nekadašnje Artiljerijske oružarnice u kojoj se nalaze i danas. Sjeverno i zapadno pročelje samostana obnovljeni su prema rezultatima provedenih konzervatorsko-restauratorskih istraživačkih radova iz 2009. g.

Prijedlog prezentacije
zapadnog pročelja
sadašnjeg
franjevačkog
samostana
(gore) Grupa Raspeća
(dolje) Skulptura
andela

U Zbirci sakralnih predmeta Muzeja Slavonije sačuvani su drveni polikromirani kipovi izrađeni u 18. stoljeću, koji potječu iz samostanskog sklopa osječkih franjevaca: Blažena Djevica Marija, sv. Marija Magdalena i sv. Ivan Evanđelist iz figuralne grupe Raspeća; zatim dva anđela s oltara te jedan *putto*.

Na kipovima iz scene Raspeća tijekom 2003. i 2004. godine izvršeni su konzervatorsko restauratorski radovi što je omogućilo njihovo predstavljanje stručnoj i zainteresiranoj javnosti putem izložbi. Iako je bilo pokušaja osiguravanja finansijskih sredstava za njihovu obnovu, anđeli i *putto* s oltara još uvijek u čuvaonici muzeja čekaju svoju mogućnost izlaganja.

Osim samih kipova, zanimljiv je i tijek njihove muzealizacije. Nakon što su izgubili svoju liturgijsku ulogu i skinuti s oltara, postali su dio privatne kolekcije da bi u Muzej Slavonije pristigli već oštećeni nakon Drugog svjetskog rata.

PAVLINSKI SAMOSTAN SV. PETRA NA PETROVOJ GORI

Tajana Pleše | Hrvatski restauratorski zavod

Pavlinski samostan sv. Petra, nakon konzervatorsko-restauratorskih radova

Petrovac, najviši vrh Petrove gore, prostrana je šumovita visoravan s dva neznatno istaknuta vrška podjednake visine (Veliki i Mali Petrovac). Dugotrajni kontinuitet naseljavanja Malog Petrovca potvrđen je arheološkim istraživanjima tijekom kojih su pronađeni prapovijesni (11. – 9./8. st. pr. n. e.) i rimske (1. – 4. st. n. e.) nalazi. Vršni je plato bio naseljen i tijekom ranog srednjeg vijeka.

Pavlinski samostan sv. Petra na Zlatu osnovao je otac Grdoš 1303./1304. godine. Nakon što je samostan u samo dva stoljeća stradao nekoliko puta, redovnici su ga zauvijek napustili 1545. (tj. 1548.) godine zbog sve osjetnije opasnosti od napada osmanlijskih postrojbi. Nedugo

potom postrojbe Malkoč-bega opustošile su širi prostor Petrove gore.

Neveliki samostan (oko 420 m²) atipične tlocrtnje dispozicije u cijelosti je oblikovno i izvedbeno bio prilagođen skromnim mogućnostima i potrebama zlatskih redovnika.

Napušteni pavlinski posjed (koji se od tog vremena naziva Petrovac) dobio je vojnu namjenu oko 1558. godine. Već 1584. godine širi prostor Petrove gore potpao je pod kontrolu osmanlijskih postrojbi. Nakon pomicanja vojne granice na rijeku Unu, na ostacima lađe crkve napuštenog samostana sagrađena je sredinom 17. stoljeća stalna vojna utvrda (čardak). Ona je ostala u funkciji najkasnije do mira u Svištu 1791. godine, kad je počelo naseljavanje stanovništva iz pograničnih krajeva na širi prostor Petrove gore. U tom je razdoblju na ostacima svetišta crkve napuštenog samostana sagrađen pravoslavni hram Silaska Svetog Duha.

Pavlinski samostan sv. Petra (i njegove kasnije pregradnje) istražen je u cijelosti: prva, sondažna istraživanja provedena su 1987. i 1988. godine (Hrvatski povjesni muzej), a sustavna 2006. i 2007. godine (Hrvatski restauratorski zavod). Nakon dovršetka istraživanja izvedeni su konzervatorsko-restauratorski i građevinski radovi (2009.-2015.) s ciljem prezentiranja pavlinskog samostana te njegove kasnije višestoljetne kontinuirane uporabe u sekundarnoj namjeni. Uređen je i prostor oko samostana, koji se preklapa s prostorom Ornitološkog parka Petrovac. Radovi su bili financirani sredstvima Ministarstva kulture RH te provedeni u suradnji s Hrvatskim šumama d.o.o. i TC Petrova gora.

Zlatski je samostan nakon dovršetka radova (za sada) jedini u cijelosti istražen i prezentiran kasnosrednjovjekovni pavlinski samostan na onodobnometu slavonskom prostoru.

IMOTSKI FRANJEVCI I KONZERVATORI - 10 GODINA SURADNJE

Katarina Cvitanić | Ministarstvo kulture RH, Konzervatorski odjel u Imotskom

U ovom referatu cilj je pokazati pozitivne primjere suradnje sa franjevcima u Samostanu sv. Frane Asiškog u Imotskom. Prvi pozitivni primjeri suradnje dogodili su se prilikom cjelokupnog konzervatorsko-restauratorskog zahvata na drvenoj propovjedaonici (2013-2016) u crkvi sv. Frane te na izvođenju radova konzervacije i sanacije oštakata samostana na otočiću Manastir u Prološkom blatu. Naime, u vrijeme turske opasnosti, vjerojatno krajem 15. stoljeća, franjevci napuštaju samostan na izvoru rijeke Vrljike te grade novi samostan na otočiću „Manastir“. Franjevci su u više navrata napuštali i vraćali se u ovaj samostan da bi ga 1715. godine zauvijek napustili kada je on i porušen. U 2017.g., točnije 2.kolovoza, navršilo se 300 godina od oslobođenja Imotskog od osmanske vlasti. Osmanska vlast na ovim prostorima, odlazak Turaka, formiranje nove granice, povratak franjevaca u Imotski te niz drugih događaja obilježili su zauvijek prostor Imotske krajine te značajno utjecali na njen budući razvoj. Vođeni konkretnim potrebama i stanjem spomenika,krenulo se u realizaciju nekoliko zahvata na župnoj i samostanskoj crkvi sv. Frane u Imotskom. Možda je najvidljiviji zahvat zamjena betonskih rozeta na pročelju crkve sv. Frane novim kamenim rozetama. Betonske rozete su vremenom počele propadati a njihovo oblikovanje kao i izbor materijala neprimjeren je arhitektonskom oblikovanju crkve. Nadalje, rozete svojim masivnim oblikovanjem nisu propuštale dovoljno svjetlosti u crkvu koja je već brojnim vitrajima na prozorima zatamnjena, te je ovo bio još jedan dodatni razlog da se stare rozete zamijene novima.

Riješen je višegodišnji problem „lutanja“ zavjetne slike Gospe od Anđela koja u crkvi nije imala svoje mjesto te joj je na istočni zid južne lađe u crkvi napravljen postament sa lučnim okvirom. Slika je krajem 80-tih g. 20.st, prenesena u samostan iz Gospine crkvice u tvrđavi te se čuvala u samostanskoj kapeli da bi 2012 g. bila prebačena u crkvu i od tad joj se tražilo prikladno stalno mjesto.

Sredstva Ministarstva kulture, Franjevačkog samostana u Imotskom i donacije pojedinih fratara omogućila su realizaciju ovih projekata.

Crkva sv. Franje,
pročelje prije i nakon
zahvata

ARHITEKTONSKO-KONZERVATORSKE INTERVENCIJE NA FRANJEVAČKOM SAMOSTANU U IMOTSKOM

Maja Zelić | Ministarstvo kulture RH, Konzervatorski odjel u Imotskom

Interijer
samostanske zbirke

Suradnja Konzervatorskog odjela u Imotskom i imotskih franjevaca traje već više od 10 god. Samostanski kompleks se kao „živo tkivo“ tokom godina dograđuje, mijenja i obnavlja, stoga su mu nužno potrebne arhitektonsko-konzervatorske intervencije. Prije osnivanja Konzervatorskog odjela u Imotskom 2007. god., za franjevački samostan se u konzervatorskom smislu brinuo Konzervatorski odjel u Splitu, kada su tijekom kasnih 1990-tih napravljeni neki značajni radovi na južnom samostanskom krilu i zvoniku.

Franjevački samostan posjeduje vrijednu kulturno-umjetničku zbirku (cca 900 predmeta), kao i bogatu knjižnicu (oko 9000 svezaka od 16. do 20. st.). Zbirka je popisana i registrirana kao kulturno dobro. 1988. god. izrađen je stalni postav zbirke koji je tijekom narednih godina doživio brojne promjene. Zbog toga se u 2017/2018.god., započelo sa izradom projektne dokumentacije uređenja prostora samostanske kripte za novi stalni postav zbirke.

Paralelno s ovim projektom 2018. god. započelo se sa izradom projektne dokumentacije proširenja samostana na njegovom jugoistočnom dijelu, pošto već neko vrijeme postoji potreba za formiranjem prostora za veću dvoranu, izmještanjem postojeće biblioteke te izgradnjom podzemne garaže. Navedeni sadržaji se planiraju smjestiti većim dijelom podzemno, pošto konfiguracija terena to omogućava, a proširenjem će se artikulirati klaustarski prostor dvorišta samostana ispred zbirke.

Navedene intervencije i projekti na samostanskom tkivu koje je ujedno i zaštićeno kulturno dobro predstavljaju primjere dobre prakse i kontinuirane suradnje investitora (u ovom slučaju franjevaca) i konzervatora.

(gore)
Samostanska
biblioteka

(dolje)
Jugoistočni dio
samostana

PROBLEMI PREZENTACIJE LITURGIJSKOG RUHA I POSUĐA U SAKRALNIM RIZNICAMA

Iva Jazbec Tomaić | Grad Rijeka, Odjel za kulturu

Mateja Jerman | Ministarstvo kulture RH, Konzervatorski odjel u Rijeci

U sakralnim su riznicama samostana na području Istre i sjevernoga Jadrana redovito, osim slikarskih i kiparskih djela, izloženi najreprezentativniji predmeti umjetničkog obrta. Ti se predmeti mahom izlažu bez detaljnijeg smještaja u kontekst nastajanja, darivanja ili pak otkrivanja njegovih provenijencija. Liturgijsko ruho izrađeno od povijesnih skupocjenih svila navodi se bez navođenja vrste tkanine, a nerijetko i krive datacije. Slično se prezentiraju i predmeti izrađeni od plemenitih metala za čije je kvalitetno sagledavanje potrebno omogućiti pogled sa svih strana, kako je i uobičajeno za trodimenzionalne umjetnine. Većina je sakralnih riznica dostupnih javnosti uređena tijekom posljednjeg desetljeća 20. stoljeća, a rezultati recentnih znanstvenih istraživanja kao niti novi kreativniji načini njihove prezentacije nisu još implementirani u postav zbirke. Djelomično je tomu razlog nedostatak finansijskih sredstava za preuređenje ili pak

Riznica franjevačkog samostana na Trstenu

angažman stručnih suradnika specijaliziranih za proučavanje određenih vrsta predmeta. Umjetnine izložene u vitrinama se nakon otvaranja zbirke javnosti, nerijetko rjeđe održavaju budući da se nalaze u naizgled dobrim uvjetima. Ipak, tijekom godina izlaganja i restaurirane je umjetnine potrebno očistiti i po potrebi ponovno restaurirati te ih izložiti prema najnovijim pravilnicima konzervatorske i restauratorske struke. Temeljna načela vezana uz način izlaganja i prezentacije liturgijskog ruha te predmeta od plemenitih metala uglavnom se odnose na zaštitu od vlage te direktnog izvora svjetlosti, prirodnog ili umjetnog obzirom da svjetlost, primjerice, nepovratno izbjegljuje boje tkanine te isušuje niti što postupno dovodi do pucanja i raspadanja tkanine. Također, prilikom prezentacije povijesnih tkanina treba izbjegavati presavijanje i korištenje neadekvatnih vješalice kojima se tkanina lomi obzirom da to oslabljuje strukturu tkanja. Neprikladno izlaganje predmeta od plemenitih metala dovodi do brže oksidacije i javljanja mrlja što bi se svakako moglo usporiti češćim čišćenjem i poliranjem.

U izlaganju će se na primjeru riznice Franjevačkog samostana na Trsatu, uređene i otvorene 1992. godine, pokušati analizirati stanje izloženih umjetnina obzirom na recentne rezultate istraživanja, način prezentacije i problematiku njihove konzervacije te potrebu eventualne restauracije pojedinih djela umjetničkog obrta. Problematizirat će se način prezentacije izloženih misnica, posebno jedne iz prve četvrtine 18. stoljeća, izrađene od dviju vrsti svila, a pažnja će se usmjeriti i na dragocjen dar cara Leopolda I., srebrne zidne svijećnjake, koji su tek pred dvije godine izloženi u bogatoj sakralnoj riznici Gospe Trsatske.

(lijevo)
Zidni svijećnjak cara
Leopolda I

(desno)
Detalj misnice

TERENSKI OBILAZAK
OTOK KRK
20. 4.

Otok Krk, Malinska, Porat, Punat, o. Košljun

Marijan Bradanović
Filozofski fakultet u Rijeci

Alan Braun
Arhitektonski fakultet u Zagrebu

Lillian Stosić
Ministarstvo kulture RH,
Konzervatorski odjel u Rijeci

PORAT, Franjevački samostan

PRED IZAZOVIMA OBNOVE SAMOSTANA SV. MARIJE MAGDALENE U PORTU

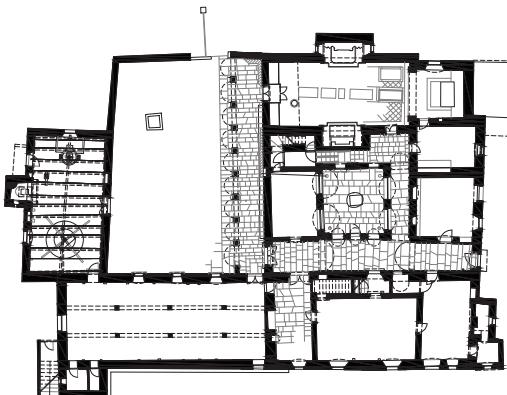
Kaštel Dubašnica specifična je administrativna jedinica otoka Krka nastala u doba kasne frankapske i razvijana za mletačke uprave. Na izmaku srednjeg i tijekom ranog novog vijeka stoljećima su na ovom slabo naseljenom i šumovitom području postojale dvije točke zajedničkog identiteta raštrkanih sela, nekadašnja crkva sv. Apolinara, na današnjem dubašljanskom groblju i samostan franjevaca trećoredaca glagoljaša u Portu.

Do danas jasno čitljivo samostansko zdanje prve polovine 16. stoljeća, koje je zamijenilo prvočnu manju crkvu, nadograđivano je i proširivano, uвijek s karakteristično franjevačkom mjerom i u gotovo pravilnom vremenskom ritmu od po jednoga stoljeća. Vjerska je i kulturna institucija u skladu s vremenom uвijek imala i dodatne funkcije, od u 16. i početkom 17. stoljeća presudno važne kontrole pomorskih komunikacija, do uzornog imanja koje je prvo prihvaćalo i u ruralnom okolišu prosvjetiteljski prinosilo poljudjelske inovacije.

Već u prvoj polovini 20. stoljeća samostan se počeo razvijati i kao točka vjerskoga turizma. Stoga je, srećom, a vjerujemo i mudrošću voditelja zahvata, samo u najnovijem dijelu samostana provedena vrlo opsežna unutarnja pregradnja. Tadašnja izvedba trijema uz pročelje daleko je od suvremene metodologije konzervatorskih zahvata. Pitanje je kako joj danas pristupiti, jer je za razliku od mnogih sličnih usporedivih slučajeva, protokom vremena postala dijelom slike samostana u Portu. U drugoj polovini 20. stoljeća, zalaganjem Branka Fučića, Andjelka Badurine i Tomislava Premerla, naglašen je stoljetni kulturni značaj franjevačkog samostana za dubašljanski kraj. Proведен je muzealizacijski proces u duhu svojega vremena i u skladu s mogućnostima skromne franjevačke zajednice. Velika samostanska

Porat, pročelje samostana

konoba prenamijenjena je u samostanski muzej. Intaktno, ali doslovno intaktno, uključivši izvornu zemljaniu podnicu, sačuvan je toš, pogon za prerađu maslina iz polovine 19. stoljeća. To se zbilo upravo u razdoblju kada su mnogi njegovi parnjaci nemilosrdno uništavani diljem otoka Krka. Danas se samo možemo pokloniti dalekovidnosti naših prethodnika i osjećaju za specifičnosti tradicije franjevaca trećoredaca. U ranom novom vijeku, uz nerijetko zgrážanje mletačkih upravitelja otoka Krka, oni nisu zazirali od fizičkoga rada. Dirljiv je bio napor za uspostavom zavičajne zbirke dubašljanskog kraja a i žar kojim je franjevačka zajednica prihvatala zamisli naših prethodnika. Izazovi su sada drugačiji, jer Dubašnica danas razvija zasebnu etnografsku zbirku kao i prezentaciju arheološkog lokaliteta Cickini. Predstojeći konzervatorski zahvati otvaraju niz pitanja. Jedno se odnosi na poštivanje uspomene na postojeći muzeološki koncept pa i očuvanje nekih njegovih dijelova poput toša, što je od samoga početka prepoznato kao prioritet zahvata. Uz postignuto suglasje franjevaca i konzervatorske službe taj je koncept, držimo posve opravданo, dijelom već i preinačen, povratom renesansne skulpture sv. Marije Magdalene na glavni crkveni oltar. U glavnim se elementima namjerava vratiti izvorni tlocrt kata najnovijeg samostanskog krila, ujedno podignuti standard stanovanja franjevačke zajednice i njezinih gostiju. Predstojeći radovi su i prigoda za razmatranje mogućnosti revalorizacije ključnih elemenata renesansne faze oblikovanja samostana.

Ranko Starac

Pomorski i povijesni muzej
Hrvatskog primorja Rijeka

KOŠLJUN, Franjevački samostan

MUZEJSKE ZBIRKE FRANJEVAČKOG SAMOSTANA NA OTOČIĆU KOŠLJUNU - POVIJESNA SLIKA I STANJE NAKON POSLJEDNJIH MUZEOLOŠKIH ZAHVATA

U središtu zaštićene Puntarske drage, nedaleko naselja Punat, nalazi se otočić Košljun. Ime otočića naslućuje nam povijesne korijene iz antičkog i kasnoantičkog razdoblja što potvrđuju nalazi keramičkog stolnog posuđa, ulomaka amfora, krovnih i podnih opeka. O kontinuitetu života svjedoče i arheološki tragovi datirani u ranobizantsko razdoblje kada je na otoku vjerovatno postojao refugijalni sklop koji je u svom sastavu mogao imati i kršćanski oratorij. Nalaz obzidanih grobnica otkrivenih u arheološkim istraživanjima partera crkve Marijina Navještenja sugerira nam položaj ranokršćanske ili predromaničke kapele. U jednom prozoričiću zvonika pronađen je ulomak septuma s dijelom donatorskog natpisa datiranog u doba kneza Branimira.

Prvi očuvani spomen košljunske, tada benediktinske opatije pripada 1186. godini. Tada se kao svjedok s drugim svećenicima i krčkim knezovima spominje i "Joannes abbas de Castelione canonicus". Opatija

Pogled na Puntarsku dragu i otok Košljun
(foto: D. Krizmanić)

je imala velike posjede u okolici grada Krka i na mjestu današnjeg Punta. Dijelovi benediktinskog samostanskog sklopa i danas su vidljivi, u strukturi perimetralnih zidova crkve i prostorija južno od nje. Arheološkim istraživanjima Goranke Lipovac 1991. godine i kasnijim konzervatorskim zahvatima pod vodstvom Hrvoja Giaconija dokumentirani su gabariti benediktinske bazilike. Bila je to trobrodna bazilika s jednom većom i dvije manje polukružno opisane apside na začelju te sa zvonikom na pročelju. Bočni zidovi današnje crkve zapravo su posve očuvani zidovi benediktinske bazilike romaničkog stila gradnje.

Krkki knezovi kao patroni crkve na Košljun dovode franjevce koji krajem 15. stoljeća ruše začelje crkve i unutarnje stupovlje te formiraju novi produženi pravokutni prezbiterij. Dolazak franjevaca, dijelom i prognanika pred turskim najezdama, usporedan je i s novom kolonizacijom otoka stanovništвom izbjeglog pred osmanlijama. Tada se gradi i nova kasnogotička crkva posvećena sv. Bernardinu Sijenskom. Nekoliko desetljeća kasnije, zahvaljujući donaciji Katarine Frankapan, preuređuje se i pregrađuje stara benediktinska crkva koja dobiva dvoranski oblik. Crkva je dovršena u drugom desetljeću 16. stoljeća, ali je samostanski sklop s klaustrom rastao i dograđivao se zbog povećanja redovničke zajednice i u idućim stoljećima.

Krajem 19. stoljeća Košljun počinju posjećivati turisti iz obližnje Opatije i Crikvenice, a 1894. u samostanu je otvorena hrvatska gimnazija koja je djelovala do 1928. godine. Djelovanje gimnazije preklapa se s početcima formiranja muzeoloških zbirki koje su služile edukaciji gimnazijalaca. Stvaraju se kolekcije okamina, herbarija, zbirke kukaca i etnografska zbirka, a već je ranije o. Vladislav Brusić sistematizirao i uredio opsežnu samostansku knjižnicu i arhiv. Marljivim radom kroz više desetljeća o. Nikola (Lodoviko) Španjol obilazio je čitav

Novi postav prirodoslovne zbirke, V. Rožman

Zbirka arheoloških predmeta

otok Krk, stvorivši impozantnu etnografsku zbirku, koju je sistematizirala prije više desetljeća Beata Gothardy-Pavlovski. Do sedamdesetih godina 20. stoljeća zbirka od više tisuća predmeta postupno je podijeljena na sakralni dio, koji je predstavljen u tada obnovljenoj kapeli sv. Bernardina. Uz etnografsku zbirku u užem smislu, izložena je arheološka i numizmatička zbirka, te zbirka neobičnih predmeta i stvorenja.

Od 1991. godine započinje niz opsežnih konzervatorsko-restauratorskih radova na obnovi crkve i dijelova samostanskog sklopa. Potom su uslijedili radovi na obnovi pojedinih dijelova muzeja u skladu s prostornim mogućnostima kompleksa. Povijest redovništva na otoku prikazana je u novom postavu čiji je autor Bernardin Škunca. Kroz postav nas vodi njegov tekst o metafizičkom fratu koji nam tumači priču o Košljunu.

Arheološku i numizmatičku zbirku, kao i zbirku kamenih spomenika postavio je i obnovio Ranko Starac. Kulturno-povjesnu zbirku sistematizirala je Margita Cvjetinović-Starac, a bogata etnografska zbirka je očišćena, zadržan je stari koncept postava etnologinje Beate Gothardy-Pavlovski. Prije svih navedenih muzeoloških poslova Ranko Starac, Ivana Šarić-Žic i Tea Sušanj-Protić načinili su popis inventara muzeja, uz pomoć zapisa i sjećanja franjevaca Mavra Velnića, Dinka Šuline (koji je još 1986. dobio nagradu od tadašnjeg

Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture za očuvanje baštine Košljuna) i Ivana Perana. Oblikovanje postava svih zbirki, a posebno prirodoslovne zbirke, potpisala je dizajnerica Vesna Rožman. U konačnici je uz neophodne restauratorske zahvate na građi javnosti iznova otvorena i zbirka sakralne umjetnosti u kapeli Sv. Bernardina, koju je obradila Gordana Sobota-Matejčić.

Zbirka sakralne umjetnosti
u crkvi sv.Bernardina

PREDSTAVLJANJA NOVIH PUBLIKACIJA

GODIŠNJAK ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE HRVATSKE

40-2016

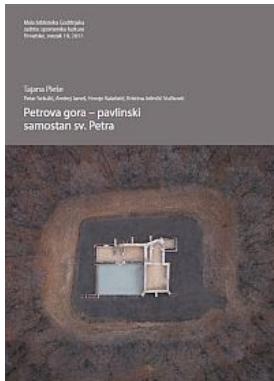

Tajana Pleše

Petar Sekulić, Andrej Janeš, Hrvoje
Kalafatić, Kristina Jelinčić Vučković

PETROVA GORA – PAVLINSKI SAMOSTAN SV. PETRA

Mala biblioteka Godišnjaka zaštite
spomenika kulture Hrvatske, svežak 19,
2017.

PORTAL

Godišnjak Hrvatskog
restauratorskog zavoda
8/2017

POPRATNI PROGRAM

IZLOŽBA

Gordana Jerabek Krajolik u fokusu

Izložba fotografija
19.4. – 30.4.2018.

Otvorenje u četvrtak,
19.4.2018. u 20:00 sati

Galerija Garbas
Konzervatorski odjel u Rijeci
Užarska 26, Rijeka

Obilježavanje 200. obljetnice izgradnje savudrijskoga svjetionika

Muzej grada Umaga, Trg sv. Martina 1, Umag
16. 04. 2018. 19.30.

JAVNO PREDAVANJE

DIJELITI EUROPSKE VRIJEDNOSTI – PRVA DVA STOLJEĆA SAVUDRIJSKOGA SVJETIONIKA

Marijan BRADANOVIĆ, *Filozofski fakultet u Rijeci*

Dean KRMAC, *Humanistično društvo Histria-Società umanistica Histria-Humanističko društvo Histria*

17. travnja 1818. godine, na rtu tada zvanom *Punta delle mosche*, jugozapadno od Savudrije, kao jedne od stoljećima ključnih točaka plovidbe Jadranom, započeo je svijetliti najstariji još uvijek aktivni svjetionik istočne obale Jadrana. Zbog njegove važnosti za sigurnost plovidbe uz pličine zapadne Istre, prema burnim vodama Tršćanskog zaljeva i međunarodno tada sve važnijoj tršćanskoj luci, početak njegova rada, kao i izvorno plinski pogon njegove rasvjete, popratio je i tisak pomorskih velesila poput britanskog imperija. Primjerenu mu nautičku slavu nikad nije popratila temeljitija povjesna i povijesno-umjetnička rasprava. Iako je još davne 1974. godine Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Rijeci prepoznao savudrijski svjetionik kao spomenik kulture velika obljetnica koju ove godine proslavljamo prigoda je za revalorizaciju toga pomalo zanemarenoga remek djela

Spiralno stubište
svjetionika
(foto: D. Krizmanić)

Ploča s natpisom na svjetioniku
(foto: J. Kliska)

arhitekta i konzervatora Pietra Nobilea.

Jednostavna forma svjetionika izvedena iz daleko složenijih arhitektovih inicijalnih studija počiva na općoj tradiciji ovakvih zdanja ali i korištenju stoljetnih pa i tisućljetnih lokalnih graditeljskih iskustava. Iz arhivske je građe jasno da je savudrijski svjetionik zamišljen kao začetak serije, svojevrsni prototip za ispitivanje rješenja, od kojih su mnoga zatim rutinski primjenjivana na njegovim mlađim parnjacima. Sve je bilo u znaku izdržljivosti, otpornosti na ekstremne uvjete i moguće ratne kušnje ali i standardizaciju i daljnju modularnu izgradnju te ekonomsku održivost nastavka programa izgradnje, koji se nakon inicijalnog dioničkog investiranja trebao održavati iz svjetioničke naknade (lanternaggio). Uz konstantne ali neznatne modifikacije Nobileovo savudrijsko ostvarenje nastavilo je život u programu rasvjjetljavanja plovног puta duž istočne obale Jadrana. Nekadašnji veliki tehnološki iskorak i modernizacijski eksperiment danas predstavlja već široko prepoznatljiv dio kulturnog krajolika istočne obale Jadrana. Može li se konzervatorska pozornost usmjeriti i na druge aspekte ove velike tradicije? Mogu li nam u tome pomoći iskustva drugih europskih zemalja?

Savudrijski svjetionik noću
(foto: R. Kosinožić)

JAVNO PREDAVANJE

ČUVARI SVJETLA – PRIČE O SAVUDRIJSKIM SVJETIONIČARIMA

Sunčana Dežjot

Aktivacijom svjetionika Savudrija 1818., započela je organizirana svjetioničarska služba na istočnoj obali Jadrana. U dvjesto godina kontinuiranog rada i postojanja, na svjetioniku Savudrija izmijenilo se pedesetak svjetioničara i njihovih obitelji. Kroz dvjestogodišnju povijest svjetionika Savudrija na vlasti su se izmijenili Austrijsko Carstvo, Austro-Ugarska, Kraljevina Italija, Jugoslavija i naposljeku Hrvatska a temeljna funkcija svjetionika nije se mijenjala. Vrsta i izvor svjetla kroz povijest su svjetioničarske službe neprestano usavršavani. Usporedo s razvojem svjetlosnog uređaja, mijenjali su se uloga i dužnosti, te sukladno tome i status svjetioničara. Do automatizacije svjetionika Savudrija (kraj 70-ih, početak 80-ih 20. st.), temeljna dužnost svjetioničara bila je služba nadzora, kako bi se nadzirao rad svjetionika dok je u funkciji. Danas su svi svjetionici automatizirani i nadzirani putem sustava daljinskog nadzora, čime čuvarski nadzor rada svjetionika više nije neophodan. Status

Savudrijski svjetioničari
1952.: Bruno Maurel,
Claudio Sirotić, Romano
Jugovac i Anton Jugovac.
(izvornik čuva Franco
Maurel)

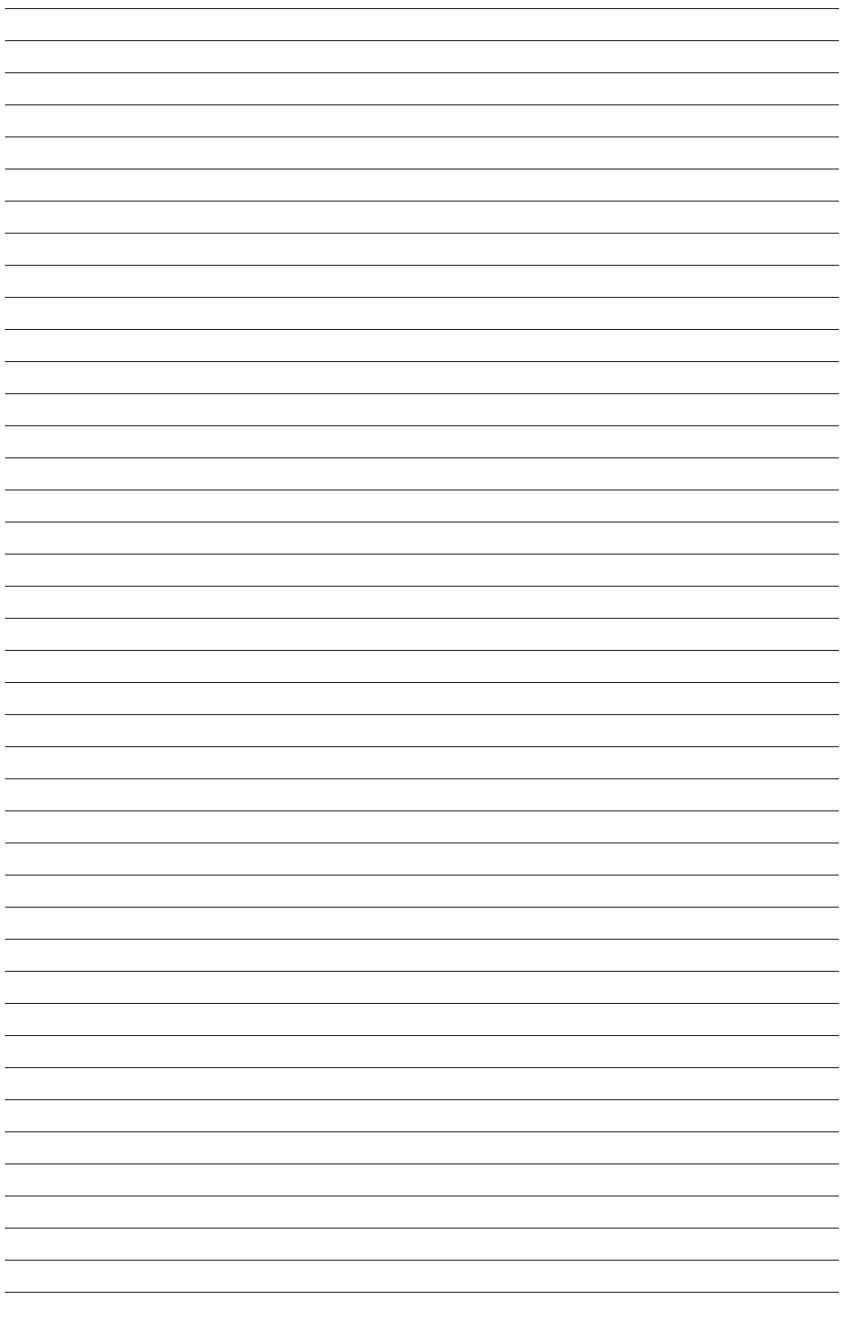

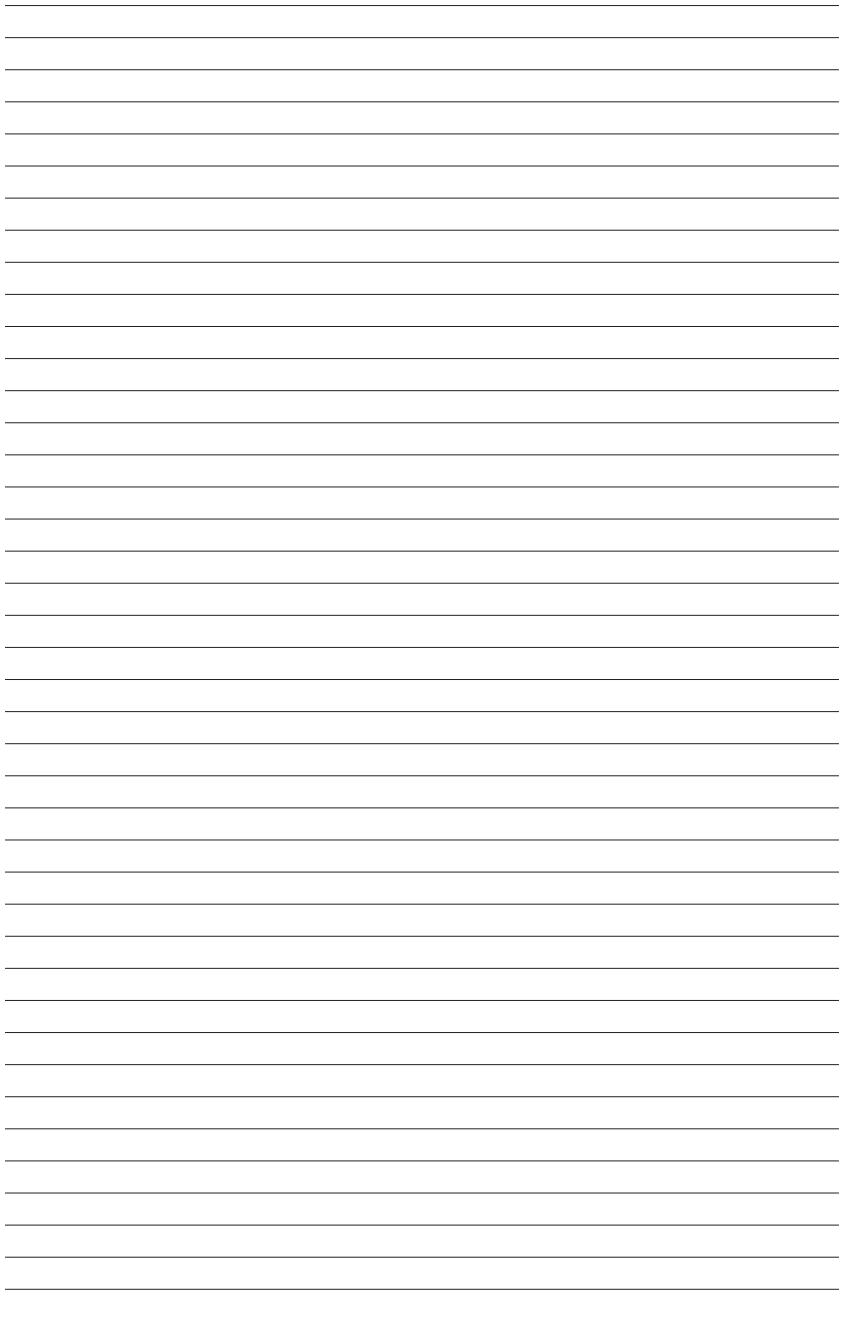
svjetioničara time biva promijenjen u domara, a zgrada, u kojoj su od samih početaka živjele brojne svjetioničarske obitelji, prenamijenjena je za smještaj turista, čime je svjetioničar postao (i) turistički djelatnik. Povlačenjem službene uniforme, koja je kroz čitavu povijest, do osnutka Republike Hrvatske, podcrtavala važnost ovog zanimanja, dalo se naslutiti da je budućnost ove tradicije neizvjesna. S druge strane, svjedoci smo stoljetnog kontinuiteta održavanja svjetionika. U pravilu se održavanje odvijalo modelom očuvanja postojećih struktura, bez obzira na pravni status pojedinih svjetionika u hrvatskom sustavu zaštite kulturnih dobara, tj. jesu li i kada bili registrirani kao kulturno dobro.

Na koji način ovu 200 godina dugu tradiciju, duboko ukorijenjenu u zajednici, identificirati kao kulturnu baštinu i zaštititi je kao takvu, izazov je za etnologe i konzervatore. Međutim, tradicija nije artefakt, koji se kroz vrijeme izrabljuje dok ga posve ne nestane. Tradicija je živa te se kao takva sposobna prilagoditi i opstati kroz vrijeme. Utoliko je njena zaštita, naspram zaštite artefakta, zahtjevnija. U tom će procesu ključna biti naša odluka, što želimo spasiti od zaborava.

Svjetioničar Bruno Maurel u službenoj uniformi na svjetioniku Savudrija, 1950-ih.
(izvornik čuva Franco Maurel)

18. travnja
Dan svjetske baštine